

III. ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ ПЕРЕКЛАДОЗНАВСТВА

УДК 81'25:81'33:81'373:81'374:81'42:81.161.2-112.2

НОВАТОРСЬКА КОНЦЕПЦІЯ СЕРГІЯ ЗАСЄКІНА У СФЕРІ ПЕРЕКЛАДОЗНАВСТВА (АСПЕКТУАЛЬНИЙ ОГЛЯД)

Олег Войтович

*Донецький Національний університет імені Василя Стуса
кафедра загального та прикладного мовознавства і слов'янської філології
вул. Хмельницьке шосе, 7, кімн. 1210, 21030, Вінниця, Україна
тел: 067 734 12 27
ел. пошта: voitovych.o@donnu.edu.ua
<https://orcid.org/0009-0008-6069-5648>*

У статті здійснено аспектуальний огляд новаторської концепції одного з провідних українських дослідників художнього перекладу, ідеї якого вплинули на формування теорії сучасного перекладознавства, професора Сергія Засєкіна. Використано методи наукового аналізу, синтезу та узагальнення для всебічної систематизації ключових положень розглядуваної концепції на основі актуалізації праць дослідника за 2013–2018 роки. Студійовано теорію перекладацьких універсалій, зокрема йдеться про S-універсалії як типовий наслідок декодування тексту оригіналу та T-універсалії як закономірності, пов'язані з повторним кодуванням тексту цільовою мовою. Схарактеризовано емпіричну верифікацію гіпотези новотлумачення на основі аналізу англо-українського корпусу, що підтвердило наявність системного зрушення між ранніми та пізнішими перекладами одного твору. Досліджено особливості застосування сучасних комп'ютерних інструментів, що спростовано на виявлення психолінгвістичних особливостей перекладу, зокрема LIWC та Textanz. Презентовано кількісну дескрипцію прихованих деформаційних тенденцій, що актуалізовані під час перекладу, та вказано на закономірності перекладацької діяльності загалом. Розкрито зміст концепції «третього коду» як різновиду мови перекладу, що виникає на перетині мов оригіналу та перекладу й відображає образ перекладача. Схарактеризовано етичні засади художнього перекладу, що в концепції С. Засєкіна пов'язані з мінімізацією інформаційних спотворень та зі збереженням авторської інтенції. На основі аналізу концепції С. Засєкіна сформовано низку уточнювальних дефініцій, що інтерпретують новаторські терміни та можуть бути використані в термінографії під час укладання спеціалізованого словника перекладознавчих понять. Викладені теоретичні постулати важливі й для практики викладання української мови як іноземної, оскільки переклад лежить в основі засвоєння української мови як іноземної.

Ключові слова: перекладознавство, психолінгвістика, термін, терміносистема, термінографія, «гіпотеза новотлумачення», художній переклад, третій код, S-універсалії, T-універсалії.

DOI: <http://dx.doi.org/10.30970/ufl.2026.21.5152>

Формулювання проблеми. Наукову розвідку присвячена проблемі систематизації термінів транслятології, що здійснюємо з метою укладання словника термінів перекладознавства. Українська термінографія нагально потребує лексики перекладознавчих термінів, оскільки простежуємо різнобіч у тлумаченні низки понять транслятології. Створення такого словника сприятиме систематизації знань у галузі перекладознавства, фіксації традиційних і новаторських термінів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Про потребу розроблення української термінології перекладознавства вітчизняні науковці пишуть із кінця ХХ ст., зокрема це В. Абашина, І. Вороновська, Т. Космеда [1]. Л. Полюга слушно наголошує, що без словників не відбулося б національного відродження і що вони завжди

були своєрідними супутниками цього процесу [7 : 162]. Зазначене твердження спрєктовуємо й на словник перекладознавчих термінів, оскільки до цього часу його не створено, що визначає *новизну* цієї праці. Розроблення словників перекладознавчих термінів відбувається, на жаль, вповільнено й децентралізовано: зазвичай вони мають вигляд мінісловників, невеликих глосаріїв, які створюють переважно як додатки до підручників чи посібників із теорії перекладу. Недоліки та переваги таких словничків аспектуально розглянуто й узагальнено в окремих дослідженнях [6].

Виокремлення раніше не з'ясованих частин загальної проблеми. У наукових розвідках С. Засекіна досліджено феномен художнього перекладу та його особливості з огляду на постулати психолінгвістики, що становить практичну цінність для розвитку сучасного перекладознавства. Зазначене важливо й для методики викладання української мови як іноземної. Виокремлення новаторських термінів транслятології, що запропоновані в концепції С. Засекіна, їх дефініювання для включення в словник термінів перекладознавства й складає новаторство цієї наукової розвідки, оскільки її перспектива – укладання словника термінів перекладознавства.

Мета цієї наукової студії – аспектуально схарактеризувати новаторську концепцію С. Засекіна в галузі перекладознавства з урахуванням психолінгвістичної методології. До завдань уналежнюємо такі: (1) виокремити нові поняття перекладознавчої теорії, які змодельював С. Засекін; (2) дефініювати важливі поняття для їх внесення в словник термінів транслятології.

Виклад основного матеріалу. Наукові роботи С. Засекіна засновані на тезі, що «[...] всім перекладам властиві певні універсальні риси, за якими можна зробити висновок про те, що перед читачем – саме текст перекладу, а не створений носієм мови оригінальний текст» [5 : 26]. **Концепція зазначеного вченого базується** на переконанні, що традиційна «трансляційна лінгвістика» вже не здатна надати вичерпних відповідей на ключові питання перекладознавства [4 : 139]. Дослідник наголошує, що сучасні лінгвісти загалом, а перекладознавці зокрема перебувають у пошуку нових парадигм. Однак у таких пошуках старі поняття переосмислюють. Науковці пропонують «нові ярлики» без належного теоретичного обґрунтування [4 : 139]. С. Засекін констатує, що українські дослідники активно спираються на праці зарубіжних учених, насамперед Г. Крінґса, Г. Геніґа [4 : 140], які вивчають ментальні процеси перекладача як стрижневий компонент перекладацької діяльності. Новаторським у концепції С. Засекіна є і те, що він послідовно обстоює думку про необхідність інтеграції психолінгвістичних методів у перекладознавство, адже саме психолінгвістика заклала підвалини когнітивної лінгвістики, а прагматична лінгвістика спирається на психологію мовлення [4 : 139]. Дослідник акцентує, що оскільки в основі моделі розуміння лежить взаємодія різних видів знань і стратегій їх опрацювання, то «чиста» лінгвістика вже не може «володіти монополією» на конструювання загальної моделі інтерпретації в межах інших наукових галузей [4 : 139]. Цю позицію підтримує і М. Снел-Горнбі, яка наголошує на потребі відступу сучасної науки про переклад від «застарілих» лінгвістичних ідей [9 : 14–15].

Центральним постулатом концепції С. Засекіна є вчення про теорію **перекладацьких універсалій**. Названий дослідник виокремлює два основні типи універсалій, спираючись на класифікацію Е. Честермана [4 : 140]: **S-універсалії** (source-oriented) та **T-універсалії** (target-oriented). S-універсалії науковець трактує як такі, що виявляються під час зіставлення вихідного тексту з текстами перекладу певною

цільовою мовою. Головним критерієм лінгвістичного визначення цієї універсалії, на думку автора концепції, є мимовільний, неконтрольований свідомістю перекладача характер процесу вибору тієї чи тієї лексичної одиниці або синтаксичної конструкції [2 : 122]. Саме вивчення S-універсалій дає дослідникові безпосередній доступ до ментальних операцій, уможливує пояснення процедурних аспектів перекладу [4 : 142]. До типових S-універсалій С. Засекін зараховує (1) збільшення обсягу тексту перекладу порівняно з оригіналом; (2) спрощення на синтаксичному та лексичному рівнях; (3) експлікацію в перекладі імпліцитної інформації; (4) зменшення або уникнення повторів; (5) оминання вживання етноспецифічних одиниць у перекладі; (6) актуалізацію стандартизації та (7) конвергенції [4 : 140–141] (див. Схему 1).

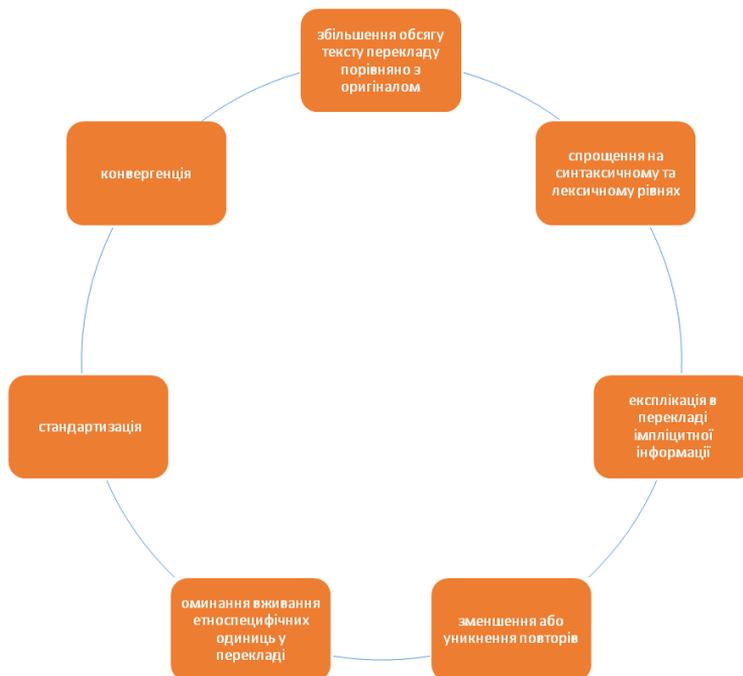

Схема 1. S-універсалії перекладу за концепцією С. Засекіна

T-універсалії, на думку С. Засекіна, встановлюються шляхом зіставлення корпусів текстів перекладів цільовою мовою та оригінальних текстів цією ж мовою. До них дослідник уналежнює (1) спрощення, (2) **конвенціоналізацію**, (3) **нетипові (нестійкі)** лексичні патерни, (4) недостатню презентованість властивих мові-рецептора одиниць [4 : 140] (див. Схему 2).

С. Засекін наголошує, що перекладацькі універсалії детерміновані мозком людини, тому вони мають психолінгвістичний статус [4; 2]. Це узгоджується з теоретичними постулатами психолінгвістики про те, що мова підпорядкована загальним законам набутої поведінки, а для встановлення цих законів істотним є аналіз відносної частотности виявлення зазначеного явища [4].

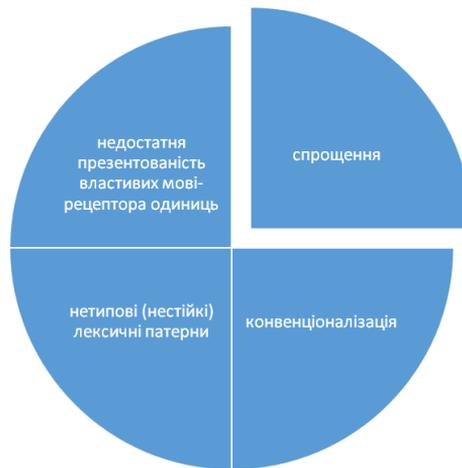

Схема 2. Т-універсалії перекладу за концепцією С. Засекіна

Ще одним важливим внеском С. Засекіна в теорію перекладу є емпірична перевірка «гіпотези новотлумачення», яку запропонував А. Берман. Згідно із цією гіпотезою кожен наступний переклад одного й того ж твору виявляє тенденцію до якісного зрушення у векторі культури оригіналу [3 : 71]. Названий науковець проаналізував паралельний англо-український корпус художньої прози обсягом понад 278 тис. слововживань, зокрема йдеться про переклади творів Дж. Р. Р. Толкіна різними перекладачами: «The Fellowship of the Ring» та «The Hobbit, or, There and Back Again», переклад А. Немірової, А. Веселовського, О. Мокровольського, О. О'Лір.

Аналіз синтаксичних маркерів, як доводить С. Засекін, засвідчує такі факти: (1) відбувається балансування між стверджувальними і заперечними конструкціями в пізніших перекладах; (2) простежується наближення до оригінальних показників дискурсивних маркерів каузального зв'язку (англ. because, as, for, since) та (3) збереження емоційної тональності тексту-джерела [3 : 75].

Унаслідок аналізу лексичного маркера було виявлено такі актуальні процеси: (1) трансформація семантики онімів у векторі оригінальних форм; (2) точніше відтворення антропонімів (*Gandalf* – *Гендалф* замість *Гандальф* у пізніших перекладах); (3) коректніша трансформація топонімів (*the Bonfire Glade* – *випалена галява* замість okazionalnoї номінації *Попалина*); (4) відмова від надмірної адаптації до цільової культури [3 : 75].

Було підтверджено наявність загальної тенденції певного «наближення» пізніших перекладів до мови-джерела: «гіпотезу новотлумачення» перевірено, як наголошувалося, на матеріалі перекладів творів Дж. Р. Р. Толкіна.

Крім того, С. Засекін упроваджує в українське перекладознавство сучасні комп'ютерні методи аналізу. Особливу увагу вчений присвячує програмам **LIWC (Linguistic Inquiry and Word Count)** та **Textanz**, які за допомогою впровадження

аналізу функціональних слів дають змогу виявляти факти спотворення інформації, а також визначати перекладацькі універсалії [6 : 99]. Програма **LIWC (Linguistic Inquiry and Word Count)**, яку розробив колектив авторів на чолі із психологом Дж. Пенебейкером. Вона працює за принципом спостереження й фіксації мовних одиниць. Її версія 2015 року презентує словник, що містить понад 10 тис. слів, згрупованих навколо понад 80 змістових категорій. Програма спроектована на аналіз актуалізованих (1) займенників (проксимальних та дистальних); (2) дієслів руху; (3) заперечних граматичних конструкцій; (3) дискурсивних маркерів загалом; (4) когнітивних процесів; (5) емоційної тональності; (6) «ексклюзивних» слів [6 : 97].

Програму ж **Textanz** використовують для статистичної обробки лінгвістичної інформації, що призначена для виявлення частотности використання окремих параметрів. Textanz зазвичай використовують у комплексі з LIWC для якіснішого встановлення розбіжностей у великих за обсягом двомовних паралельних корпусах текстів. Названа програма дає змогу виявити перекладацькі універсалії через методику порівняння. Її застосування сприяє визначенню відповідних кількісних характеристик щодо (1) лексичного розмаїття; (2) **середнього розміру речень**; (3) коефіцієнта читабельности; (4) лексичної щільности [6 : 99].

Ученому вдалося довести, що функціональні слова як «стильові одиниці» перероблюються автоматично через їхнє процедурне значення, що робить їх надійними індикаторами психологічних станів перекладача, його когнітивних дій та фактів можливого спотворення інформації [6 : 97].

С. Засекін розвиває концепцію «**третього коду**», яку запропонував В. Фроулі (1984). Ідеться про моделювання мовної системи, що виникає під час перекладу й відрізняється і від мови перекладу, і від мови оригіналу [6 : 100]. Водночас наголошено, що може відбутися певне спотворення тексту, щоправда, часто перекладачі впроваджують такі деформації несвідомо. Зазначене пов'язане насамперед із проблемою **етики перекладу**. Як наголошує С. Засекін, додавання прихованих смислів сприяє «фабрикуванню» спрощеного авторського ідіостилю. Основне завдання «етичного перекладача» – передати текст засобами іншої мови з максимальною точністю. Дослідник переконаний, що питання етики перекладу та профілактики інформаційного спотворення перекладного тексту потребує ретельного розгляду як дискусійне. Науковець пропонує це питання включити в програму навчання майбутніх перекладачів: ідеться про роботу з комп'ютерними детекторами спотвореної інформації [6 : 102]. **Проблема визначення «дії» перекладацьких універсалій у проєкції на українську й англійську мови** потребує активного розгляду [4 : 142].

Концепція С. Засекіна містить низку нових понять перекладознавства, що потребують термінографування для їх подальшого внесення в спеціальні термінологійні джерела, зокрема йдеться про такі вищенаведені термінопоняття, як: (1) **S-універсалії**. Їх розглядають, як стійкі закономірності перекладацького процесу, що виявляються під час порівняння оригінального тексту з його перекладами різною цільовою мовою. Термін походить від англійського слова англ. *source* («джерело»). Ці універсалії встановлюють шляхом зіставлення вихідного тексту з цільовими версіями. Головною особливістю S-універсалій є те, що вони відображають неусвідомлені, автоматичні мовленнєві рішення перекладача, які він ухвалює інтуїтивно, без свідомого контролю. Це типові девіації або відхилення, які перекладачі допускають несвідомо через особливості роботи людського мозку під час обробки дво-

мовної інформації; (2) **Т-універсалії** інтерпретують як специфічні характеристики, що відрізняють перекладені тексти від текстів, виконаних безпосередньо носіями цільової мови. Термін походить від англійського англ. *target* ('ціль'). Ці універсалії виявляють шляхом зіставлення перекладів цільовою мовою з оригінальними текстами, створеними носіями цієї ж мови. За допомогою актуалізації названих універсалій можна з'ясувати, що текст не є оригінальним твором певною мовою, а є продуктом перекладацької діяльності. Т-універсалії зумовлені явищем міжмовної інтерференції, коли структура, норми та ін. мови оригіналу несвідомо потрапляють у текст перекладу, і цей текст стає дещо штучним, «неприродним» для носія цільової мови. Наприклад, перекладені тексти часто виявляють меншу лексичну різноманітність, менше використовують унікальні для цільової мови ідіоматичні вислови чи граматичні конструкції, містять нетипові словосполучення тощо; (3) «**Гіпотеза новотлумачення**» полягає в твердженні, що нові переклади одного й того ж твору із часом стають точнішими й ближчими до культури оригіналу. Перші переклади зазвичай «приспосовують» твір до очікувань цільової аудиторії. Натомість пізніші переклади, урахувуючи новий культурний досвід, зміни ідеологій та розвитку перекладознавства, більш адекватно передають авторський стиль, ключові текстові смисли та ін. Ідея полягає в тому, що переклад – це процес, що не має завершення: кожне нове прочитання оригіналу створює глибше відчуття його інакшости; (4) **Програма LIWC (Linguistic Inquiry and Word Count)** – це комп'ютерна програма-аналізатор, що автоматично «читає» текст і рахує, скільки разів у ньому функціонують слова, належні до різних психологічних та мовних категорій. Програму створив колектив американських психологів на чолі із Джеймсом Пеннебейкером. Програма спроектована на виявлення особливостей функціонування певних мовних одиниць: ідеться, як наголошувалося, про займенники (проксимальні та дистальні); заперечні конструкції; дискурсивні маркери; когнітивні процеси; емоційні тональності; дієслова руху. У перекладознавстві LIWC використовують як детектор брехні або спотворення інформації; (5) **Програма Textanz** – це комп'ютерна програма-калькулятор, яка презентує різні статистичні показники, зокрема скільки в тексті слів, яку довжину має середнє речення, наскільки різноманітна лексика, наскільки текст складний для читання. Textanz вимірює «фізичні параметри» тексту – довжину, ширину, щільність, складність. Програма працює як лінгвістичний вимірювальний прилад. У перекладознавстві Textanz використовують у парі з LIWC для комплексної діагностики якості перекладу; (6) **Третій код** – це варіант, створений під час перекладу оригінального тексту: своєрідна «перекладна мова». Такий код відображає несвідомі впливи: калькування структури, надмірне пояснення, спрощення тощо. Перекладений текст зберігає сліди того, як перекладач обробляв оригінал, що призводить до певної деформації оригіналу; (7) **Етика перекладу** – це сукупність моральних правил, що визначають діяльність перекладача. До цих правил уналежнено такі: (а) передавати зміст оригіналу максимально точно (без перекохень і власних доповнень); (б) мінімізувати присутність перекладача в тексті перекладу; (в) не спрощувати складне; (г) не змінювати стиль автора оригінального тексту; (г) не вставляти того, чого в оригіналі немає; (д) не змінювати культурний колорит твору. Перекладач має бути чесним «посередником», а не співавтором.

Висновки. Концепція С. Засекіна – це цілісна система поглядів на процес перекладу як на психолінгвістичний феномен, що суттєво розширює методологій-

ні горизонти українського перекладознавства з урахуванням концепцій теоретиків західної транслятології. Центральним досягненням учення названого дослідника є емпірично обґрунтована (1) теорія перекладацьких універсалій, (2) виявлення гендерної асиметрії під час перекладу, (3) верифікація гіпотези новотлумачення та (4) упровадження комп'ютерних методів аналізу функціональних слів для виявлення можливого інформаційного спотворення.

Явища, які досліджує С. Засекін, мають не лише важливе теоретичне значення для розвою транслятології як галузі знань, самостійної наукової дисципліни з власним емпірично верифікованим апаратом, але й важливу практичну спрямованість, зокрема для навчання перекладачів, оцінювання якості перекладу, упровадження ідей, які запропонував С. Засекін, у практику викладання української мови як іноземної під час актуалізації вправ, пов'язаних із перекладом, його аналізом та ін.

Перспектива дослідження полягає в необхідності внесення термінів, які сформулював С. Засекін, у словник перекладознавчих понять.

Список використаної літератури

1. Абашина В., Вороновська І., Космеда Т. Спроба укладання тлумачного словника перекладознавчих термінів. *Вісник Державного університету «Львівська політехніка». Серія : Проблеми української термінології*. 2000. Вип. 402. С. 127–130.
2. Засекін С., Засекіна Д. Гендерна когнітивна та поведінкова асиметрія в перекладі. *East European Journal of Psycholinguistics*. 2016. Вип. 2. Т. 3. С. 121–131.
3. Засекін С. Динаміка художнього перекладу в контексті «гіпотези новотлумачення». *Актуальні питання іноземної філології*. 2015. № 2. С. 71–76.
4. Засекін С. Перекладацькі S- і T-універсалії: психолінгвістична перспектива. *Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. РОЗДІЛ II. Теорія і практика перекладу*. 2013. Вип. 17. С. 139–143.
5. Засекін С. Психолінгвальні закономірності відтворення художнього тексту в перекладі (на матеріалі англійської та української мов) : дис. ... д-ра філол. наук : 10.02.16. Луцьк, 2020. 486 с.
6. Засекін С. Психолінгвістичні комп'ютерні інструменти лінгвістичного та перекладознавчого аналізу дискурсу. *Psycholinguistics*. 2018. Вип. 23. Т. 2. С. 94–106.
7. Космеда Т. А., Войтович О. О. **Особливості відображення термінів перекладознавства в словничках до підручників та посібників із транслятології. «Міжкультурна комунікація і перекладознавство: точки дотику та перспективи розвитку»** : мат-ли VII Міжнар. наук.-практ. конф., 3 трав. 2024 р., [Переяслав] : зб. тез: електронна кн. у 2 ч. / голов. ред. К. І. Мізін ; Університет Григорія Сковороди в Переяславі. Ч. 1. Переяслав, 2024. С. 56–57.
8. Полнога Л. Основні засади української наукової лексикографії. *Українська мова з минулого в майбутнє* : мат-ли наук. конф., присв. 200-річчю виходу у світ «Енеїди» І. Котляревського / НАН України ; Ін-т української мови. Київ, 1998. С. 162–163.
9. Berman A. La retraduction comme espace de traduction. *Palimpsestes*. 1990. Vol. 13. P. 1–7.
10. Hönlig H. Konstruktives Übersetzen / H. Hönlig. Tübingen : Stauffenburg, 1995. 195 s.
11. Krings H. Was in den Köpfen von Übersetzern vorgeht / H. Krings. Tübingen : Narr, 1986. 570 s.
12. Snell-Hornby M. Translation Studies: An Integrated Approach. Revised Ed / M. Snell-Hornby. Amsterdam : John Benjamins, 1995. 170 p.

References

1. Abashyna V., Voronovska I., & Kosmeda T. Sproba ukladannia tлумachnoho slovnyka perekladoznavchychk terminiv. *Visnyk Derzhavnoho universytetu «Lvivska politekhnika». Seria : Problemy ukrainskoi terminologii.* 2000. Vyp. 402. S. 127–130.
2. Zasiëkin S., Zasiëkina D. Henderna kohnityvna ta povedinkova asymetriia v perekladu. *East European Journal of Psycholinguistics.* 2016. Vyp. 2. T. 3. S. 121–131.
3. Zasiëkin S. Dynamika khudozhnoho perekladu v konteksti «hipotezy novotlumachennia». *Aktualni pytannia inozemnoi filologii.* 2015. № 2. S. 71–76.
4. Zasiëkin S. Perekladatski S- i T-universalii: psykholinhvistychna perspektyva. *Naukovyi visnyk Skhidnoievropeiskoho natsionalnoho universytetu imeni Lesi Ukrainky ROZDIL II. Teoriia i praktyka perekladu.* 2013. Vyp. 17. S. 139–143.
5. Zasiëkin S. Psykholinhvistychni kompiuterni instrumenty linhvistychnoho ta perekladoznavchoho analizu dyskursu. *Psycholinguistics.* 2018. Vyp. 23. T. 2. S. 94–106.
6. Zasiëkin S. Psykholinhvalni zakonmirmosti vidtvorennia khudozhnoho tekstu v perekladu (na materialii anhliiskoi ta ukrainskoi mov) : dys. ... d-ra filoloh. nauk : 10.02.16. Lutsk, 2020. 486 s.
7. Kosmeda T. A., Voitovych O. O. Osoblyvosti vidobrazhennia terminiv perekladoznavstva v slovnychkakh do pidruchnykiv ta posibnykiv iz transliatologii. «*Mizhkulturna komunikatsiia i perekladoznavstvo: tochky dotyku ta perspektyvy rozvytku*»: mat-ly VII Mizhnar. nauk.-prakt. konf., 3 trav. 2024 r., [Pereiaslav] : zb. tez: elektronna kn. u 2 ch. / holov. red. K. I. Mizin; Universytet Hryhoriia Skovorody v Pereiaslavi. Ch. 1. Pereiaslav, 2024. S. 56–57.
8. Poliuha L. Osnovni zasady ukrainskoi naukovoï leksykohrafii. *Ukrainska mova z mynuloïho v maibutnie*: mat-ly nauk. konf., prysv. 200-richchiu vykhodu u svit «Eneidy» I. Kotliarevskoho / NAN Ukrainy ; In-t ukrainskoi movy. Kyiv, 1998. S. 162–163.
9. Berman A. La retraduction comme espace de traduction. *Palimpsestes.* 1990. Vol. 13. P. 1–7.
10. Hönig H. Konstruktives Übersetzen / H. Hönig. Tübingen : Stauffenburg, 1995. 195 s.
11. Krings H. Was in den Köpfen von Übersetzern vorgeht / H. Krings. Tübingen : Narr, 1986. 570 s.
12. Snell-Hornby M. Translation Studies: An Integrated Approach. Revised Ed / M. Snell-Hornby. Amsterdam : John Benjamins, 1995. 170 p.

SERHII ZASIEKIN'S INNOVATIVE CONCEPTS IN THE FIELD OF TRANSLATION STUDIES (ASPECTUAL REVIEW)

Oleh Voitovych

Vasyl' Stus Donetsk National University
Department of General and Applied Linguistics and Slavic Philology
7 Khmelnytske Shose Str., room 1210, 21030, Vinnytsia, Ukraine
phone: 067 734 12 27
e-mail: voitovych.o@donnu.edu.ua
<https://orcid.org/0009-0008-6069-5648>

The article provides an aspectual review of the innovative concept of one of the leading Ukrainian researchers in literary translation, Professor Serhii Zasiëkin, whose ideas have influenced the formation of the theory of modern translation studies. Methods of scientific analysis, synthesis, and generalization are used to comprehensively systematize the key provisions of the concept under consideration based on the actualization of the researcher's works for 2013–2018. The theory of translation universals is studied, in particular, S-universals as a typical consequence of decoding the original text and T-universals as patterns associated with recoding the text in the target language. The empirical verification of the «Retranslation Hypothesis» based on the analysis of the English-Ukrainian corpus is characterized, which confirmed the existence of a systemic shift

between early and later translations of the same work. The features of the application of modern computer tools designed to identify psycholinguistic features of translation, in particular LIWC and Textanz, are investigated. A quantitative description of hidden deformation tendencies that become apparent during translation is presented, and the regularities of translation activity in general are indicated. The concept of the «third code» as a type of translation language that arises at the intersection of the original and target languages and reflects the image of the translator is revealed. The ethical principles of literary translation are characterized, which, in S. Zaseikin's concept, are associated with minimizing information distortion and preserving the author's intention. Based on an analysis of S. Zaseikin's concept, a number of clarifying dictionary definitions have been formulated that interpret innovative terms and can be used in terminology when compiling a specialized dictionary of translation concepts. The theoretical postulates presented are also important for the practice of teaching Ukrainian as a foreign language, since translation is the basis for learning Ukrainian as a foreign language.

Key words: translation studies, psycholinguistics, term, term system, terminography, «Retranslation Hypothesis», literary translation, third code, S-universals, T-universals.

Стаття надійшла до редакції 30.01.2026

доопрацьована 03.02.2026

прийнята до друку 07.02.2026